

BASEL II Günışığına Çıkıyor

Elif AY - Erdem ALPTEKİN

Basel Komitesi (Bank for International Settlement – BIS) ve Basel 1



Uluslararası finansal piyasalarında meydana gelen krizlerin pek çoğunun nedeni etkin bir risk yönetiminin bulunmaması olarak görülmekte.

Son yıllarda artan finansal krizler ile birlikte uluslararası denetim gözetim düzenlemelerine yönelik ilgi ve ihtiyaçta da artan bir eğilim gözlemleniyor.

Basel Komitesi (Bank for International Settlement – BIS), 1974 yılında uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında meydana gelen önemli krizleri takiben “Bankacılık Gözetim ve Denetim Uygulamaları Komitesi” adı altında kuruldu.

Halen Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD’den oluşan 12 üye ile çalışan Komite; üye ülkeler arasında denetim konularında işbirliğine olanak sağlayacak bir forum oluşturmayı amaçlıyor.

BIS özellikle uluslararası faaliyette bulunan bankaları kapsayan bir takım düzenlemeler hazırlamakta.

Bu düzenlemeler tavsiye niteliğinde olmasına rağmen, kısa sürede birçok ülke tarafından benimsenerek uluslararası bir standart haline aldı.

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla **Basel-I** olarak adlandırılan **Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını** yayımladı.

Bankaların asli işlevlerinden biri olan kredi vermenin yanı sıra, finansal piyasalarda kar amacına yönelik kısa vadeli alım satım yapmaları ve bu şekilde eriştikleri işlem hacminin çok büyük boyutlara ulaşması **“Piyasa Riskini”** gündeme getirdi.

Bu gelişmeler üzerine harekete geçen BIS, sadece kredi risklerini dikkate alan Basel-I’in yayımlanmasının ardından 1993 yılından itibaren yoğun bir çalışma içine girdi. 1996 yılında son halini alan **“Basel Sözleşmesinin Piyasa Riskini de İçerecek Şekilde Düzenlenmesi”** başlıklı bir düzenlemeye son şekli verildi.

Basel 2'ye Geçiş Süreci

Haziran 1999 tarihinde Basel Komitesi, yeni bir düzenlemeye ilişkin bir taslak hazırladı.

Risk duyarlılığı daha fazla olan yeni düzenlemeye ilişkin olarak alınan görüşlerin doğrultusunda taslakta yapılan değişiklikler sonrasında Ocak 2001'de düzenlemeye ilişkin ikinci taslak çalışması kamuoyuna sunuldu.

Ocak 2001'de yayınlanan yeni Basel Sözleşmesi önerisi, operasyonel riskleri de sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate almak suretiyle bu alanda atılan önemli bir adımdır.

Uygulama tarihi birkaç kez revizyon geçiren **Basel II**, BIS komitesince Haziran 2004 tarihinde son hali yayınlanarak 2006 yılı sonuna kadar ülkelerin uygulamaya geçmek için gerekli hazırlıkları yapmaları planlanmıştır.



Basel II çalışmaları ile birlikte Kredi ve Operasyonel Risklerin ölçülmesi ve yönetilmesi konusunda da ciddi ilerlemeler kaydedildi.

2006 ve 2007 yıllarında eski ve yeni sistem paralel olarak çalışacak ve bir geçiş süresi sonunda 2008'den itibaren yeni Basel II uygulamaya başlayacak.

Sonuç olarak Kredi, Piyasa ve Operasyonel risklerin, Yeni Basel düzenlemeleri ışığı altında ölçülmesi ve yönetilmesi önümüzdeki 10 yılın en önemli finansal uygulamalarından biri olacak.

Basel II'nin Bankacılık Sektörü ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri

Üyelerimizin **yüzde 95'ten fazlasını** KOBİ'lerimiz oluşturuyor.

Son zamanlarda finansal desteklerin büyümesiyle ve kendilerine verilen önemin artmasıyla az da olsa nefes almaya başladılar.

Ancak Ocak 2008'de uygulanmaya başlayacak olan BASEL 2 koşullarından KOBİ'lerimizin yeterince haberdar olduğunu söyleyemeyiz.

Aslında 2007 yılında yürürlüğe girmesi düşünülen sonra 2008 yılı başında olması planlanan sistemin 1 yıl ertelenmesinin, KOBİ'lerimiz için bir şans olduğu düşüncesindeyiz.

Eğer 2007'de uygulanmaya başlasaydı hem KOBİ'ler hem de bankalar için büyük sıkıntılar doğurması sözkonusuydu.

Ülkemizdeki işletmelerin neredeyse tamamının KOBİ olduğu gerçeğini göz önüne alırsak, bu süreçten yakından etkileneceklerini görmekteyiz.

Basel 2 ile birlikte, risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlaması birlikte gelecek.

Düzenleme ile bankacılık sektörünün kuralları adeta yeniden belirlenecek.

Bankalar kredi verirken belirli şartların aranması koşullarını arayacaklar.

Basel II standartları ile birlikte sözkonusu KOBİ'nin derecelendirme notu belli olacak ve tüm bankalar sözkonusu KOBİ'ye aynı maliyetleri içeren kredi vermek zorunda kalacaklar.

BASEL II' ye göre kredi kullanacak **firmaların risk ölçümü** iki ana unsura dayanacak:

- Kredi kullananın (firmanın) risk seviyesi ve
- Kredi işleminin risk seviyesi

Kredi alan firma, finansal verilerinin değerlendirilmesi sonucu tespit edilen bir derecelendirme notuna sahip olacak.

Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe, banka risk almakta tereddüt edecek ve bunun yanında KOBİ'ler daha yüksek kredi maliyetiyle borçlanmak zorunda kalacaklar.

Derecelendirme notunun yükselmesi ile birlikte kredi maliyetinin düşmesi ile de;

- Banka daha az risk alacak,
- Karşılık olarak daha az sermaye tutacak ve daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacak ve
- KOBİ'ler daha düşük maliyetlerle borçlanacaklar.



Bankalar, risk bazlı fiyatlama ve teminatlandırmayı uygulamaya geçirecekler.

Banka, daha çok risk aldığı ürünlerde ve düşük dereceli müşterilerde daha yüksek fiyatlama yapacak.

Kredinin fiyatı, vadesi, türü, risk bazlı fiyatlamayı etkileyen diğer unsurları olacak.

Basel II kapsamında gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri **teminat kapsamına alınmayacak.**

Basel II uygulamaları neticesinde **kabul edilmesi öngörülen teminatlar** ise;

- Nakit para
- Altın
- Ana endeksteki hisse senetleri
- Mevduat veya mevduat sertifikası

- Yatırım fonları
- Retime göre borçlanma senetleri (eğer rating yoksa likit ve bankalarca çıkartılmış olması gerekiyor)
- Düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler ve bu senetleri barındıran fonlar

Bankalar kredi tahsis etmeden önce şirketlerin sadece **finansal performansı** ile değil aynı zamanda **yönetim performansı**yla da ilgilenecekler.

KOBİ bilânçolarının kredilendirmeye uygun olmaması (yetersiz sermaye, eksi net işletme sermayesi ve bilânço zararı), kayıt dışı işlemlerin bulunması, KOBİ'lerin derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında gelecek.

İyi yönetilen, iyi finanse edilen ve gerekli tüm bilgileri (finansal ve niteliksel) zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen KOBİ'ler, potansiyel olarak en iyi dereceyi almak suretiyle, en iyi şartlarda kredilendirilme olanağına sahip olacaklar.

Ülkemizde **28.7.2005 tarihli Resmi Gazetede** yayınlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında **Yönetmelik**'in yürürlüğe girmesi ile birlikte KOBİ tanımındaki belirsizlik ortadan kayboldu.

İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu **yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan** tüm işletmeler bu kapsama giriyor.

Basel 2 Standartlarına göre KOBİ olma şartı ise, toplam cirosu **50 milyon euroyu** geçmeyen firmalar olarak tanımlanıyor.

Ülkemizdeki hemen hemen her işletmenin bu süreçten fazlasıyla etkileneceğini söyleyebiliriz.

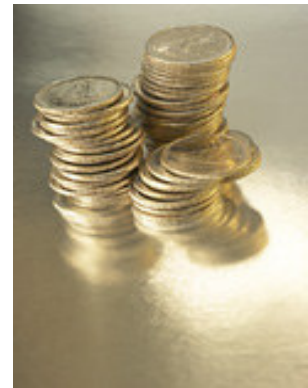
Toplam kredisi **1 milyon Euronun altında** kalan KOBİ'ler **perakende portföy** içinde tanımlanır iken **1 milyon euronun üstünde** olan KOBİ'ler ise **kurumsal portföy** içinde tanımlanıyor.

Perakende ve kurumsal ayrımı çok önem kazanıyor.

Perakende portföy içerisinde değerlendirilme yapılırsa, firmalar için yüzde 75 düzeyinde standart bir risk ağırlığı uygulanması sözkonusu olacak.

Banka için ifade edilen risk ağırlığı; firmanın risk ağırlığının yanı sıra kredi ürününün ve teminat yapısına bağlı olacak.

Kurumsal portföy içerisinde değerlendirilme yapılırsa da, dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen ratingler esas alınacak ve derecelendirme sistemi nedeni ile artan kredi maliyetlerine katlanmak zorunda kalınacak.



Satışları 1 milyon Euro'nun üstünde olan bir firma bankadan 1 milyon Euro'nun altında kredi kullanırsa perakende portföy içerisinde değerlendirilecek ve o portföyün risk ağırlığına tabi oluyor.

Bu ayırımın bankanın kullandığı kredi miktarına göre değişiklik gösterebileceği açıkça görülüyor.

Kredi kullanırken sıkıntı çekmemek ve hazırlıklı olmak gerekir.

Basel II'ye Geçiş Sürecinde Kobi'lerin Alması Gereken Önlemler Ve Öneriler



KOBİ'lerimizin 2008 ile birlikte uygulanması planlanan Basel 2 sürecini beklemeden hazırlıklara başlaması gerekiyor.

Nerede eksiklerinin bulunduğunu iyi analiz etmenin yanısıra karıştırılması olası sorunlara karşı önlemler almaları gerekmektedir.

En temel sorunların başında da **finansman sıkıntısı** geliyor.

Bu finansman sorunlarının temelinde özsermaye yapılarının zayıflığı ve bu nedenle artan borçlanma maliyetleri büyük bir yük teşkil ediyor.

KOBİ'lerin değerlendirilmesi gereken özelliklerinin en başında **işletme sermayesi** geliyor.

Güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere verilen kredilerin maliyetleri diğer KOBİ'lere verilen kredilerle karşılaştırıldığında daha düşük olacak.

Sermaye sorunlarının yanı sıra KOBİ sahiplerinin veya yöneticilerinin finansman bilgilerinin yeterli olmaması ve bu konuda yetişmiş elemanlar istihdam edilememesi de sorunu derinleştiriyor.

Basel II'nin getirdiği yeniliklerden bir diğeri de **şeffaflık**.

Sağlıklı bir derecelendirme yaşanabilmesi için finansal ve niteliksel tüm bilgilerin bankalara ve gerekirse bağımsız derecelendirme kuruluşlarına zamanında sunulması gerekiyor.

KOBİ'lerimizin bilançolarının kredilendirmeye uygun olmaması (negatif sermaye, bilanço zararı), kayıtdışı işlemlerin bulunması, derecelendirme aşamasında yaşanacak en büyük zorlukların başında gelmekte.

KOBİ'ler; yönetim yapılarına, finansal yönetimlerine, satış ve pazarlama faaliyetlerine, müşterilerine, tedarikçilerine, her türlü bilgiyi şeffaf olarak verebilmelerine oldukça dikkat etmelidir.



Artık bankaların risk ölçümleri nedeniyle, KOBİ'ler her bankadan aynı kredi fiyatını almak zorunda kalacaklar.

Basel II uygulamalarıyla birlikte ...

KOBİ'ler daha iyi derecelendirme notları alarak daha düşük maliyetli kredi imkanına sahip olacaklar.

Bankalar da daha iyi yönetilen KOBİ'lere daha avantajlı kredi ve finansman olanakları sunacaklar.

Bu çerçevede KOBİ'lerimiz için çözüm önerileri üretmemiz gerekir.

KOBİ'ler bu süreci en verimli şekilde geçirebilmeleri için;

- **Esas faaliyet konularında çalışmalılar,**
- **Kayıtdışı ekonomiyi önleyecek çalışmalar** yapmalı ve kayıt düzenlerini gözden geçirmeliler,
- **Basel 2'nin öngördüğü teminat yapısına uyum** sağlamalılar,
- **Özsermaye yapılarını güçlendirmeliler,**
- **Uluslararası kabul görmüş standartlarda mali tablolar** üretmeliler ve **şeffaf** bir şekilde sunabilmeliler,
- Geçmiş performanslardan gelecekteki projelere **tüm çalışmalar mercek altına** alınmalı,
- **Nitelikli insan kaynağına** yatırım yapmalılar,
- **Kurumsallaşmayı** sağlamalılar,
- **Yeni teknolojik yatırımlar** yapmalılar,
- Alternatif finans kaynakları yaratarak **factoring** ve **leasing** gibi yöntemleri daha yaygın olarak kullanmalı ve **Kredi Garanti Fonunun** uygulamalarından yararlanmalılar.

Basel II uygulamalarıyla birlikte her KOBİ derecelendirme notuna sahip olacak.

Bankalar sahip oldukları pozitif finansal özelliklerin yanında **niteliksel faktörlere** de önem verecekler.

Şirketin ürünlerinin kalitesi, pazar payı, kurumsallaşma gibi faktörler de rating kategorisini etkileyen diğer değişkenler olacak.

Ancak tüm derecelendirme yöntemlerinin gereksinim duyduğu esas dayanak **finansal tabloların şeffaflığı.**

Bu noktada KOBİ'lerimizi ciddi sorunlar bekliyor.

Değişimi yönetemeyen ve değişime uyum sağlayamayan KOBİ'lerin bu süreçten büyük sıkıntılarla geçmesi olası.

Eğer gereken önlemler 2008 yılı beklenmeden alınabilirse sorunların önüne geçmek nisbeten kolaylaşıyor.



Mevcut durumu sürekli sorgulayan, geleceğe yönelik tahminlerde bulunan ve en önemlisi **değişen trendleri yakalayan** KOBİ'lerimizin bu süreçten kazançlı çıkacağını belirtmeliyiz.

Kaynaklar:

- Dr. E. Bolgün, B. Akçay; "Risk Yönetimi", 2005
- 10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı, BDDK, Ocak 2005
- Basel 2'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri, Ayhan Yüksel, BDDK, Ağustos 2005
- www.bddk.org.tr
- www.tbb.org.tr
- www.bis.org
- www.kobinet.org.tr